

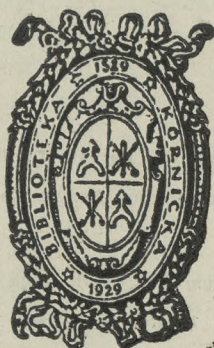
W 10 set 7 1/2 wiekieski

PAMIĘTNIK BIBLIOTEKI KÓRNICKIEJ

P O L S K A A K A D E M I A N A U K
BIBLIOTEKA KÓRNICKA

PAMIĘTNIK
BIBLIOTEKI KÓRNICKIEJ

ZESZYT 18

POZNAN 1981
ZAKŁAD NARODOWY im. OSSOLIŃSKICH we WROCŁAWIU
WYDAWNICTWO POLSKIEJ AKADEMII NAUK

RADA REDAKCYJNA

Helena Chłopocka, Marcei Kosman, Stanisław Kubiak, Gerard Labuda

REDAKTOR

MARCELI KOSMAN

ADRES REDAKCJI

Biblioteka Kórnicka PAN, 61-772 Poznań, Stary Rynek 78
Pałac Działyńskich, tel. 548-44

P.Dz. Cz 21649/18
1981

k 316

Redaktorzy Wydawnictwa: Barbara Dubik, Jolanta Kondro

Redaktor techniczny Danuta Kołomańska

© Copyright by Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław 1981

Printed in Poland

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo Wrocław 1981

Nakład: 600 egz. Objętość: ark. wyd. 20,90, ark. druk. 17, ark. A1
— 23. Papier druk. sat. kl. IV, 70 g, 70×100. Oddano do składania
17 II 1981. Podpisano do druku 20 X 1981. Druk ukończono w listo-
padzie 1981. Zam. nr 246/89. S-8. Cena zł 85,—

Drukarnia Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ul. Fredry 10

JAN SEREDYKA

AKTYWNOŚĆ SENATORÓW WIELKOPOLSKICH NA SEJMACH
DRUGIEJ POŁOWY PANOWANIA ZYGMUNTA III WAZY
(1611 - 1632)

W drugiej połowie rządów Zygmunta III odbyło się ogółem 20 sejmów. Dla 10 sesji istnieją prawie pełne dane o udziale w ich obradach przedstawicieli ówczesnego senatu. Dotyczą one sejmów z lat: 1611¹, 1615, 1616², 1626 (nadzwyczajnego)³, 1627, 1628⁴, 1629 (zwyczajnego)⁵, 1629 (nadzwyczajnego), 1631⁶ i 1632 (nadzwyczajnego)⁶. W. Czapliński i A. Filipczak-Kocur przedstawili też w artykule *Udział senatorów w pracach sejmowych za Zygmunta III i Władysława IV*⁷ nową metodę statystycznego opracowania tego rodzaju informacji. Wszystko to pozwoliło na podjęcie próby omówienia problemu frekwencji senatorów wielkopolskich na wspomnianych 10 sejmach z lat 1611 - 1632.

Prowincja Wielkopolska obejmowała formalnie znaczny obszar dawnej Rzeczypospolitej, gdyż zaliczano do niej nawet ziemie pruskie i mazowieckie. Wydaje się jednak celowe ograniczenie prezentowanych tu obliczeń do następujących województw: poznańskiego, kaliskiego, sieradzkiego, łęczyckiego, brzesko-kujawskiego i inowrocławskiego oraz ziemi wieluńskiej i dobrzyńskiej. Tak pojęta Wielkopolska posiadała w senacie 3 miejsca dla biskupów (arcybiskup gnieźnieński, biskupi kujawski i poznański) i 6 miejsc dla wojewodów, których tytuły pokrywały się z nazwami wymienionych województw. Poza tym reprezentowało ją 7 kasztelanów większych: poznański, kaliski, gnieźnieński (z województwa kaliskiego), sie-

¹ J. Byliński: *Sejm z roku 1611*. Wrocław 1970 s. 220 - 221.

² S. Ochmann: *Sejmy z lat 1615 - 1616*. Wrocław 1970 s. 214, 217.

³ J. Seredyka: *Sejm w Toruniu z 1626 roku*. Wrocław 1966 s. 161 - 162.

⁴ A. Filipczak-Kocur, J. Seredyka: *Senatorowie na sejmach okresu wojny pruskiej ze Szwecją, 1626 - 1629* „Sprawozdania OTPN” za rok 1980, Opole 1981 r. s. 21 - 35.

⁵ A. Filipczak-Kocur: *Sejm zwyczajny w Warszawie 1629 roku*. Warszawa 1979 r. s. 102 - 104.

⁶ J. Seredyka: *Senatorowie Rzeczypospolitej na sejmach 1629 - 1632* „Zeszyty Naukowe WSP w Opolu”. Historia VXi 1980, s. 43 - 54.

⁷ „Przegląd Historyczny” t. 49 z. 4 1978 s. 665 - 675.

radzki, łączycki, brzesko-kujawski i inowrocławski. Województwo kaliskie miało więc, jako jedyne, dwóch kasztelanów większych.

Kasztelanów mniejszych było w Wielkopolsce 24. Sześciu w województwie poznańskim: międzyrzecki, rogoziński, śremski, przemęcki, krzywiński i santocki. Czterech reprezentowało kaliskie: łądzki, nakielski, biechowski i kamieński. Trzech sieradzkie: rozpierski, spicymierski i konarsko-sieradzki. Jeden ziemię wieluńską — wieluński. Trzech łączyckie: brzeziński, inowłodzki i konarsko-łączycki. Dwóch brzesko-kujawskie: kruszwicki i kowalski. Dwóch inowrocławskie: bydgoski i konarsko-kujawski. Trzech ziemię dobrzyńską: dobrzyński, rypiński i słoński⁸.

W sumie dla senatorów duchownych i świeckich pochodzących z Wielkopolski zarezerwowanych było w senacie 40 miejsc. Wśród nich 9 (22,5%) dla województwa poznańskiego, 8 (20,0%) kaliskiego, po 5 (12,5%) sieradzkiego, łączyckiego i brzesko-kujawskiego, 4 (10%) inowrocławskiego, 3 (7,5%) ziemi dobrzyńskiej oraz 1 (2,5%) ziemi wieluńskiej.

Na poszczególnych sejmach, omawianych w tym artykule, obecni byli następujący senatorowie wielkopolscy:

SEJM Z 1611 ROKU

Obecni w czasie wotowania: Wojciech Baranowski, arcybiskup gnieźnieński, Wawrzyniec Gembicki, biskup kujawski, Jan Ostroróg, wojewoda poznański, Adam Stadnicki, kasztelan kaliski; kasztelanowie mniejsi: Stanisław Starorypiński, dobrzyński, Wacław Kielczewski, biechowski i Jan Starorypiński, kasztelan rypiński.

Przybyli po wotach — wojewodowie: Adam Sędziwój Czarnkowski, łączycki, Michał Działyński, inowrocławski; kasztelanowie więksi: Jan Roszkowski, poznański, Andrzej Przyjemski, gnieźnieński; kasztelanowie mniejsi: Jakub Gawroński, wieluński, Mikołaj Szczawiński, brzeziński, Marcin Sierakowski, inowłodzki.

SEJM Z 1615 ROKU

Obecni w czasie wotowania: Wojciech Baranowski, arcybiskup gnieźnieński; Jan Ostroróg, wojewoda poznański; kasztelan mniejszy: Wacław Kielczewski, biechowski.

Przybyli po wotach: Wawrzyniec Gembicki, biskup kujawski; Adam Sędziwój Czarnkowski, wojewoda łączycki.

⁸ Wobec sprzecznych informacji występujących w literaturze na temat administracyjnej przynależności niektórych kasztelanii mniejszych przedstawione dane pochodzą z dzieła M. Kromera: *Polska* (Olsztyn 1977) i S. Starowolskiego: *Polska albo opisanie Królestwa Polskiego* (Kraków 1976).

SEJM Z 1616 ROKU

Obecni w czasie wotowania: Wawrzyniec Gembicki, arcybiskup-nominat gnieźnieński, Paweł Wołucki, biskup-nominat kujawski; wojewodowie: Stanisław Bykowski, sieradzki, Jan Gostomski, inowrocławski; kasztelan większy: Andrzej Przyjemski, gnieźnieński; kasztelan mniejszy: Wacław Kiełczewski, biechowski.

Przybyli po wotach: Jan Ostroróg, wojewoda poznański; kasztelan większy: Jan Sierakowski, brzesko-kujawski.

SEJM NADZWYCZAJNY Z 1626 ROKU

Obecni w czasie wotowania: Jan Wężyk, arcybiskup nominat gnieźnieński, Maciej Łubieński, biskup nominat poznański; Jan Baranowski, wojewoda sieradzki; kasztelan większy: Łukasz Mielżyński, gnieźnieński; kasztelan mniejszy: Stefan Gembicki, rogoziński.

Przybyli po wotach: Andrzej Lipski, biskup kujawski; wojewodowie: Stanisław Przyjemski, poznański, Adam Sędziwój Czarnkowski, łęczycki.

SEJM Z 1627 ROKU

Obecni w czasie wotowania: Jan Wężyk, arcybiskup gnieźnieński, Maciej Łubieński, biskup poznański; kasztelan większy: Maksymilian Przembski, sieradzki.

Przybyli po wotach: Andrzej Lipski, biskup kujawski; wojewodowie: Jan Baranowski, sieradzki, Adam Sędziwój Czarnkowski, łęczycki⁹.

SEJM Z 1628 ROKU

Obecni w czasie wotowania: Jan Wężyk, arcybiskup gnieźnieński, Maciej Łubieński, biskup poznański; kasztelan większy: Maksymilian Przembski, sieradzki.

Przybyli po wotach: Andrzej Lipski, biskup kujawski; wojewodowie: Stanisław Przyjemski, poznański, Jan Baranowski, sieradzki, Stanisław Radziejowski, łęczycki, Jakub Szczawiński, brzesko-kujawski.

SEJM ZWYCZAJNY Z 1629 ROKU

Żaden senator wielkopolski nie uczestniczył w wotowaniu. Po wotach przybyli: Jan Wężyk arcybiskup gnieźnieński, biskupi: Andrzej Lipski, kujawski, Maciej Łubieński, poznański; wojewodowie: Stanisław Ra-

⁹ Na tym sejmie było też ponad 15 kasztelanów mniejszych, ale znany jest z nazwiska i urzędu tylko jeden: Jan Podoski, raciański. Ponieważ reprezentował on województwo płockie nie można go nawet uwzględnić w prezentowanych zestawieniach i obliczeniach frekwencji senatorów wielkopolskich.

dziejowski, łęczycki, Jakub Szczawiński, brzesko-kujawski; kasztelanowie więksi Krzysztof Tuczyński, poznański, Maksymilian Przerembski, sieradzki, Adam Walewski, łęczycki, Krzysztof Wysocki, brzesko-kujawski; kasztelan mniejszy: Jan Łowicki, łódzki.

SEJM NADZWYCZAJNY Z 1629 ROKU

Obecni w czasie wotowania: Maciej Łubieński, biskup poznański; Maksymilian Przerembski, kasztelan sieradzki.

Przybyli po wotach: Jan Wężyk, arcybiskup gnieźnieński; Stanisław Radziejowski, wojewoda łęczycki; kasztelan większy: Krzysztof Wysocki, brzesko-kujawski; kasztelan mniejszy: Marek Radoszewski, wieluński.

SEJM Z 1631 ROKU

Obecni w czasie wotowania: Maciej Łubieński, biskup nominat kujawski; wojewodowie: Stanisław Radziejowski, łęczycki, Jakub Szczawiński, brzesko-kujawski.

Przybyli po wotach: Jan Wężyk, arcybiskup gnieźnieński, Adam Nowodworski, biskup nominat poznański; Jan Opaliński, wojewoda poznański; kasztelan większy: Maksymilian Przerembski, sieradzki; kasztelanowie mniejsi: Jan Łowicki, łódzki, Jan Romiszewski, respierski, Łukasz Sierakowski, kruszewicki, Jan Konopnicki, spicymierski.

SEJM NADZWYCZAJNY Z 1632 ROKU

Obecni w czasie wotowania: biskupi: Maciej Łubieński, kujawski, Adam Nowodworski, poznański; Jakub Szczawiński, wojewoda brzesko-kujawski; kasztelanowie mniejsi: Stefan Gembicki, rogoziński, Mikołaj Kołaczkowski, krzywiński.

Przybyli po wotach: Jan Wężyk, arcybiskup gnieźnieński; Stanisław Radziejowski, wojewoda łęczycki; kasztelanowie więksi: Kasper Zebrzydowski, kaliski, Maksymilian Przerembski, sieradzki, Andrzej Kretkowski, brzesko-kujawski.

Na podstawie powyższych danych zostały sporządzone znajdujące się w aneksach tabele. W 1 i 2 obliczyłem także dla celów porównawczych frekwencję pozostałych senatorów koronnych. Punktem wyjścia tych wyliczeń był fakt, że w całym ówczesnym senacie Korona posiadała 113 miejsc. Odjąłem od nich następnie 5 ministerialnych, gdyż są one niepodzielne między poszczególne prowincje koronne. Pozostało w ten sposób 108 miejsc, w tym dla Wielkopolski wspomniane już 40, zaś 68 dla innych województw i ziem Korony. Wiemy też, że Wielkopolska miała w senacie 3 miejsca dla biskupów, 6 wojewodów, 7 kasztelanów większych

i 24 mniejszych. Natomiast te 68 pozostałych miejsc koronnych podzielonych było między 10 biskupów, 17 wojewodów, 16 kasztelanów większych i 25 mniejszych. Wykazane w tablicach dane informują o faktycznej frekwencji w stosunku do prawnej możliwości stałego korzystania przez wszystkich senatorów z przysługującego im przywileju uczestniczenia w obradach sejmów.

Z tabeli 2 wynika, że Wielkopolanie mieli porównywalnie wysoki procent obecności w grupie biskupów, wojewodów i kasztelanów większych. Niżej kształtowała się tylko obecność wielkopolskich kasztelanów mniejszych, ogólnie jednak swoje 400 miejsc w senacie w okresie 10 sejmów wykorzystali oni zaledwie 86 razy, to jest w 21,5%. Pozostali koroniarze zajęli 157 miejsc na 680, więc 23,1%. Być może, że tę różnicę spowodował fakt, iż właśnie w Wielkopolsce część kasztelanów mniejszych zasiadała nie w senacie, ale w izbie poselskiej. Na omawianych sejmach było 14 takich przypadków. W 1615 r. posłował Janusz Grzymułtowski, kasztelan bydgoski; w 1616 — Wacław Włostowski, krzywiński; w 1626 — Hieronim Radomicki, także krzywiński; w 1628 — Stefan Gembicki, rogoziński i Adam Grodziecki, nakielski; w 1629 (sejm nadzwyczajny) — Jan Sokołowski, bydgoski; w 1631 — Hieronim Rozdrażewski, międzyrzecki, Stefan Gembicki, rogoziński, Abraham Ciświcki, śremski, Wojciech Baranowski, kamieński, Samuel Przerembski, konarsko-łęczycki; w 1632 — Marcin Żegocki, przemęcki, Adam Grodziecki, nakielski, Wojciech Baranowski, kamieński. Większość posłowała z województwa poznańskiego lub kaliskiego. Tylko Grzymułtowski i Sokołowski reprezentowali województwo inowrocławskie, a Przerembski sieradzkie. Gdyby tych 14 kasztelanów zjawilo się nie w izbie poselskiej, ale w senacie, ogólny procent Wielkopolan tam zasiadających wynosiłby równo 25,0%. Trzeba jednak raczej założyć, że w większości przypadków tylko decyzja sejmiku mobilizowała tych senatorów do wyjazdu na sejm. Dowodem na to jest fakt, że zaledwie jeden z nich (Gembicki) uczestniczył również w obradach senatu w 1626 i 1632 roku. Trudno również podwyższyć procent frekwencji senatorów wielkopolskich przez dodanie 14 bezimiennych kasztelanów mniejszych obecnych na sejmie 1627 r., bo nie wiemy, jakie kasztelanie koronne oni reprezentowali¹⁰. Z danych dla pozostałych 9 sejmów¹¹ wynika nawet, że Wielkopolan było na nich proporcjonalnie znacznie mniej od innych kasztelanów tej grupy. Choćbyśmy zresztą optymistycznie założyli, że było ich aż 50%, a więc siedmiu, zwiększy to oczywiście ogólną frekwencję senatorów wielkopolskich od 23,25 %, ale również innych koronnych do 24,12%, czyli nadal utrzyma się przewaga tych ostatnich. Opierając się więc wyłącznie na pewnych danych źródłowych, trzeba przyjąć, że obecność senatorów z Wielkopolski była na 10 sej-

¹⁰ Por. przyp. 9.

¹¹ Por. tabelę 2, rubryka 8 - 9.

mach z lat 1611 - 1632 o 1,6% niższa w porównaniu z obliczoną dla pozostałych koroniarzy. Tę tendencję potwierdza również porównanie z ogólną frekwencją senatorów koronnych, gdzie różnica na niekorzyść Wielkopolan jest wprawdzie mniejsza, ale wynosi jednak 1,0%¹². Dysproporcje te wzrastają wyraźnie przy zestawieniu z frekwencją wszystkich senatorów Rzeczypospolitej, to znaczy liczoną łącznie z ministrami, Litwinami i Infantczykami. Ustalenia Anny Filipczak-Kocur wykazały, że w latach 1627 - 1632 frekwencja ta wynosiła aż 29,2%. Wprawdzie odpowiednie badania Władysława Czaplińskiego, dotyczące 6 sejmów z lat 1637 - 1641, przyniosły dane o zalewie 20,0% obecności ogółu senatorów¹³, ale umacnia to tylko wniosek, że udział Wielkopolan w 10 omawianych sejmach z drugiej połowy rządów Zygmunta III kształtował się właśnie blisko dolnej granicy znanych dotąd obliczeń, wahających się między 20 - 29%. Nie były to wprawdzie różnice zbyt wielkie, zwłaszcza przy porównywaniu tylko senatorów koronnych oraz z wyłączeniem ministrów, ale i tak nie świadczą dobrze o obowiązkowości ówczesnych Wielkopolan piastujących godności senatorskie. Trzeba tu bowiem uwzględnić i ten fakt, że swojej absencji nie mogli oni usprawiedliwiać szczególnymi trudami podróży lub innymi ważnymi przeszkodami. Nawet najazd szwedzki w latach 1626 - 1629 nie dotknął bezpośrednio omawianych województw i ziem wielkopolskich.

Senatorowie wielkopolscy nie odbiegali za to od pozostałych proporcjami obecności między poszczególnymi kategoriami urzędów oraz przed i po wotowaniu. Poza kilkoma wyjątkowymi sytuacjami, nie licząc ministrów, najlepszą frekwencję mieli biskupi, następnie wojewodowie. Wśród kasztelanów — więksi. Przed wotami w większym procencie przybywali tylko biskupi¹⁴, pozostali zjawiali się liczniej dopiero po wotowaniu.

Tabela 3 ilustruje częstotliwość obecności na poszczególnych miejscach senatorskich przeznaczonych dla Wielkopolan. Okazuje się że na 40 aż 14 (35,0%) nie było ani razu zajętych na 10 sejmach. Najbardziej zaskakuje zupełna absencja wojewodów kaliskich¹⁵ i kasztelanów ino-

¹² Por. tabelę 2, rubryka 10 i 12. Gdyby do ogólnej frekwencji 86 senatorów wielkopolskich i 157 pozostałych koronnych dodać także tych 14 nieznanych z sejmku 1627 (por. przyp. 9) procent przybyłych po wotach podniósłby się do 15,0% zaś ogólny do 23,8%.

¹³ Czapliński, Filipczak-Kocur: *Udział senatorów...* s. 667, 671.

¹⁴ Filipczak-Kocur, Seredyka: *Senatorowie na sejmach...*, tab. II; Seredyka: *Senatorowie Rzeczypospolitej...* tab. III; Czapliński, Filipczak-Kocur: *Udział senatorów...* s. 667 - 674.

¹⁵ Byli nimi: w latach 1605 - 1618: Andrzej Czarnkowski (W. Dworzaczek: *Genealogia*, Warszawa 1959 tab. 106); w latach 1624 - 1628: Jan Opaliński (W. Dworzaczek: *Opaliński Jan z Bnina h. Łódzia ok. (1581 - 1637)*. PSB t. 24 (1 z. 100) 1979, s. 82); w latach 1628 - 1653: Zygmunt Grudziński (J. Wisłocki: *Grudziński Zygmunt h. Grzymała ok. (1572 - 1653)*, ibidem, t. 9/1 z. 40/1960 s. 49).

wrocławskich¹⁶. Nie tak już dziwi nieobecność 12 kasztelanów mniejszych¹⁷, zwłaszcza że 7 z nich występowało czasami w roli posłów, o czym była wyżej mowa.

Wśród przybywających regularnie na sejmy 100% obecnością legitymowali się wyłącznie arcybiskupi gnieźnieńscy. Jednak i oni nie zawsze przybywali już na wota senatorskie. Z pozostałych, dobrą frekwencję można przypisać biskupom kujawskim i wojewodom łęczyckim, którzy byli nieobecni zaledwie na jednym sejmie.

Poza arcybiskupami, biskupami kujawskimi i wojewodami łęczyckimi, tylko biskupi poznańscy zasługują na dołączenie ich do grupy senatorów o porównywalnie lepszej obecności. Wprawdzie opuścili trzy pierwsze sejmy, ale ówczesny ordynariusz poznański, Andrzej Opaliński, przebywał do 1612 r. za granicą¹⁸. Ponosi więc on winę za nieobecność jedynie na sejmach 1615 i 1616 r. Jego następcy — Maciej Łubieński i Adam Nowodworski systematycznie przybywali na sejmy, choć także nie zawsze na wota.

Tak więc nawet w okresie wyraźnego ukształtowania się w senacie partii regalistycznej — Zygmunt III nie mógł liczyć na stałą obecność od początku sejmiku żadnego z senatorów wielkopolskich. Wiedział tylko, że choć czasami z opóźnieniem, to zawsze przybędzie arcybiskup gnieźnieński, ale taka obecność prymasa wynosiła zaledwie 0,4% w stosunku do 40 senatorów wielkopolskich. Nie wiele lepiej było zresztą w skali kraju. W przebadanym osobno okresie obejmującym 7 sejmów z lat 1626 - 1632 tylko 5, czyli 3,4% prawnego składu senatu, uczestniczyło systematycznie w obradach, ale zaledwie 1 wśród nich już od otwarcia sejmiku. Tym wyjątkiem był Stanisław Łubieński, początkowo biskup łucki i podkanclerzy koronny, później (od 1627 r.) biskup płocki¹⁹. Struktura „zawodowa” 4 wyżej wymienionych senatorów wielkopolskich o stosunkowo najlepszej frekwencji w latach 1611 - 1632 była również bardzo podobna w zestawieniu z tymi pięcioma reprezentantami całego senatu z lat 1626 - 1632. W obu wypadkach występował tylko jeden senator świecki, pozostali byli biskupami.

O przyczynach ogólnie niskiej frekwencji senatorów na ówczesnych

¹⁶ Aktualny stan badań pozwala stwierdzić jedynie, że w okresie omawianych sejmów zmarł w 1626 r. kasztelan inowrocławski — Krzysztof Kościelecki (Dworzaczek: *Genealogia*, tabl. 114).

¹⁷ Z województwa poznańskiego: międzyrzecki, śremski, przemęcki, santocki; z kaliskiego: nakielski, kamieński; z sieradzkiego: konarsko-sieradzki; z łęczyckiego: konarsko-łęczycki; z brzesko-kujawskiego: kowalski; z inowrocławskiego: bydgoski, konarsko-kujawski; z ziemi dobrzyńskiej: słoński.

¹⁸ W. Dworzaczek: *Opaliński Andrzej z Brina h. Łódzia (1576 - 1623), biskup poznański*. PSB t. 24/1 z. 100 s. 79.

¹⁹ Filipczak-Kocur, Seredyka: *Senatorowie na sejmach...*, s. 32 - 35.

sejmach napisano już w innym miejscu²⁰. Trzeba tylko dodać, że senatorów duchownych do bardziej systematycznego udziału w sejmach mobilizowało niewątpliwie pragnienie strzeżenia tam praw i spraw Kościoła. W przypadku arcybiskupa gnieźnieńskiego — również oczywiste przekonanie o jego szczególnej pozycji i roli w skali całego państwa. Wszystko to powodowało, że skupiona wokół króla stała grupa doradców składała się, mimo demokratycznego charakteru Rzeczypospolitej Szlacheckiej, z kilku zaledwie osób, a do tego miała niemal teokratyczny charakter.

²⁰ Ibidem, s. 33 - 35.

Tabela 1 (cd.)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
1629 (II)	Wotujący	1	33,4	2	20,0	—	—	—	—	1	14,3	—	—	—	—	—	—	2	5,0	2	3,0
	Przybyli po wotach	1	33,3	—	—	1	16,7	3	17,6	1	14,3	2	12,5	1	4,2	4	16,0	4	10,0	9	13,2
	Razem	2	66,7	2	20,0	1	16,7	3	17,6	2	28,6	2	12,5	1	4,2	4	16,0	6	15,0	11	16,2
1631	Wotujący	1	33,3	2	20,0	2	33,3	—	—	—	—	1	6,3	—	—	—	—	3	7,5	3	4,4
	Przybyli po wotach	2	66,7	1	10,0	1	16,7	7	41,2	1	14,3	6	37,5	4	16,7	5	20,0	8	20,0	19	27,9
	Razem	3	100,0	3	30,0	3	50,0	7	41,2	1	14,3	7	43,8	4	16,7	5	20,0	11	27,5	22	32,3
1632	Wotujący	2	66,7	3	30,0	1	16,7	1	5,9	—	—	—	—	2	8,3	—	—	5	12,5	4	5,9
	Przybyli po wotach	1	33,3	1	10,0	1	16,6	6	35,3	3	42,9	3	18,7	—	—	2	8,0	5	12,5	12	17,6
	Razem	3	100,0	4	40,0	2	33,3	7	41,2	3	42,9	3	18,7	2	8,3	2	8,0	10	25,0	16	23,5

Tabela 2. Przeciętna frekwencja senatorów wielkopolskich i pozostałych koronnych na 10 sejmach z lat 1611 - 1632

Senatorowie	1	Biskupi		Wojewodowie		Kasztelanowie więksi		Kasztelanowie mniejsi		Razem		Ogółem	
		Wielko- polanie	Pozostali	Wielko- polanie	Pozostali	Wielko- polanie	Pozostali	Wielko- polanie	Pozostali	Wielko- polanie	Pozostali	Wielko- polanie	Koronni
Wotujący	2	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Przybyli po wotach	50,0	34,0		13,3	5,9	8,6	3,7	3,3	3,2	9,3	8,5	8,8	
Razem	36,7	9,0		28,3	27,6	17,1	13,8	3,8	8,4	12,2	14,6	13,7	
	86,7	43,0		41,6	33,5	25,7	17,5	7,1	11,6	21,5	23,1	22,5	

Tabela 2. Częstotliwość frekwencji poszczególnych senatorów wielkopolskich na 10 sejmach z lat 1611 - 1632

Sejmy	arcybp. gnieźn.		bp. kuj.		woj. łęcz.		bp. pozn.		kaszt. sieradz.		woj. pozn.		woj. sieradz.		woj. brz.-kuj.		kaszt. brz.-kuj.		kaszt. biech.		kaszt. gnieźn.		kaszt. rogoz.		kaszt. kalis.	
	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
1611	+		+			+					+								+		+				+	
1615	+			+		+					+								+							
1616	+		+									+	+					+		+						
1626	+			+		+	+				+	+	+								+					
1627	+			+		+	+		+					+							+					
1628	+			+		+	+		+		+		+		+											
1629 (I)		+		+		+		+		+					+		+									
1629 (II)		+				+	+		+								+									
1631	+	+	+		+			+		+		+			+											
1632		+	+			+	+		+						+		+								+	
Razem	6	4	4	5	1	8	5	2	3	3	2	4	2	2	2	2	—	4	3	—	2	1	2	—	1	1
Ogółem	10		9			9		7		6	6		4	4	4	4	4	3	3		3		2		2	

Tabela 3 (cd.)

Sejmy	woj. inowroc.		kaszt. pozn.		kaszt. ląd.		kaszt. wielun.		kaszt. krzywiń.		kaszt. dobrzyń.		kaszt. rypiń.		kaszt. łęczyc.		kaszt. rozpierz.		kaszt. spicym.		kaszt. brzeziń.		kaszt. inowłod.		kaszt. kruszw.	
	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.	w.	p.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
1611		+		+			+				+			+							+			+		
1615																										
1616		+																								
1626																										
1627																										
1628																										
1629 (I)			+		+										+											
1629 (II)							+																			
1631						+											+		+						+	
1632									+																	
Razem	1	1	-	2	-	2	-	2	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-
Ogółem	2		2		2		2		1		1		1		1		1		1		1		1		1	

Legenda: w. - brał udział w wotowaniu; p. - przybył na sejm po wotowaniu; + - obecny na sejmie.